

„ЦЕНТРАЛНА КОМИСИЈА“ — ЗАЈЕДНИЧКА ВЛАДА ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Иако краткотрајао, период у коме су Црна Гора и Бока Которска заједничком борбом против Француза, који су од августа 1807. године били запосјели Боку, оствариле своју данашњу жељу да се уједине и створе заједничку суверену државу, представља једну од најзанимљивијих страница наше историје.

Црногорски владика Петар I, који је само чекао повољан тренутак за оружани напад на Французе у Боки, већ почетком 1813. године ступа у везу са командантом енглеске флоте која је била усиљена код Виса. Послије измјене мишљења преко емисара и преко писама, енглески адмирал Фримента 20. априла у писму адресираном Петру I каже: „Видно сам Вашег отпавника послова и врло сам задовољан осјећањима и ревношћу црногорског народа за ствар наших савезника. Само, како видим, немогућно Вам је успјешно радити без хране и муниције, а ја за сада немам тога довољно на бродовима моје флоте, па Вас молим да причекате док то прибавим. Ја ћу о томе благовремено извјестити Ваше Превасходство, па ћемо онда договорно ријешити подесан тренутак за заједничку акцију. Интимна веза између руског и енглеског двора постаје сваки дан све чвршћа. Наставите да подржавате добра расположења и ревност Ваших поданика, а ја нећу ништа пренебрегнути да Вам јављам све што треба.“

Крајем августа адмирал Фримента је успио да дотурни Црногорцима нешто муниције и новца па се тада договорио са Петром I — који је у ово вријеме био нарочито охрабрен сазнањем да су Енглези у савезу с Русијом против Француза — о заједничким акцијама. Исто такво је охрабрење Петар I имао и у увјерењу да су Бокељи нестриљиви да он започне напад на Французе, у циљу заједничке борбе око њиховог прогјеривања из Боке.

Већ 8. септембра Петар I је упутио Црногорцима и Бокељима слиједећи проглас:

„Благородној и поштеној господи сердарима, војволама, барјактарима и осталим главарима и старјешинама и свему храбром црногорском и брском народу. Извјесно је вама и теби, љубезни народе, како је већ наступила седма година откако су Французи заузели боксљску провинцију, и како су нам они с почетка страшно пријетили да се отачаство наше унапријед неће звати Црна, него Црвена — то хоће рећи крвљу нашом обливена — Гора. Они би то и учинили по својству њихове злоће, будући су најприје окаљали руке у крви свога законитога краља, и на темељима јакобинско-фрамасонског безбожја поставили управитељство, али, благодарећи Бога, нијесу могли учинити — прво: по томе што нијесу међу нама нашли издајника јакобинскога духа, који би им путеве отворили и человање дали, као што су находили у много мјеста на несрећу свих народа, међу којима су ти издајници били; друго: што смо им ми становити одговор учинили на Мирцу, у храму светога великомученика Георгија, кад смо Бенералу Мармону на састанак били, да умремо при нашој слободи и вјери с оружјем у рукама славно и да се никад под њихову власт живи не предамо; треће: што су они видјели пребивалишта наша утврђена каменитим горама и не само једну Црну Гору, него многе горе које се не боје бомбе ни лубарде, и што су наше крајиннике при сваком покрету њихове војске находили готове на својим границама, а парочито кад су њихова три Бенерала са три хиљаде и више војске ударили на Брајине, што су они познали колико би их скупо стало докле би Црну Гору освојили; четврто: што славни народ шпањолски — божјим промислом и благовољењем подстакнут љубављу к отаџбини и своме законитом краљу, одведеном вјероломним Наполеоном у Француску — да свргне јарам француски подиже, неустрашивим духом храбрости, своје оружје против онога свеопштега роду људскоме непријатеља и бунтовника Европе.

„По свим, дакле, околностима, не могавши они безбожници успјети у својем предузећу, нијесу се устиђели представљати нама толике милости и награде од њиховога цара, ако ми његово покровитељство замолимо и ако његовог конзула међу нас прихватимо, мислећи да ми, као прости народ, нећемо разумјети, јер то хоће рећи да ми себи својим рукама сишир на врат стављамо и да змију у њедра наша пуштамо. Но будући су и на ове представке добили како усмено, тако и писмено, противни одговор, није им остајало друго него посредством мира прекратити смутњу која се бјеше међу наше крајиннике и њихове солдате око Когора започела, бојећи се да не бисмо бокељски народ против њих узбудили. И тако смо с Бенералом Бертраном условни мир били учинили, а с Бенералом Готјеом потврдили

по заповијели коју смо имали од нашега цара. Но што искаше генерал Бертран да му предајемо њихове људе који би у наша мјеста добјежали, то нијесмо примили и зато је њихов цар толико био разјарен, да је говорио да ће нас не само огњу и мачу предати, него да ће и горе и планине наше сажети. Али се није надао да ће из Русије главом без обзира бјежати и оставити пространа московска, смоленска и литванска поља посијана костима својих војника и своју високоумјем надмену намјеру о разорењу Русије и цијелога свијета, закопану под пелелом московским.

„Из свега овога, љубезна браћо, јасно видјети можете што су ови тирани мислили од нас учинити и што би учинили кад би силе имали, а сваки дан гледате што чине од наше браће приморца, те по томе расудити можете колико би сав народ у свијету несрећан био кад не би био свеблаги Бог благословно оружје великога Александра, премилостивога покровитеља нашега. Тога ради принесимо сви, и приносити не престанемо, свеславном Богу благодарње и славу, који је даровао својем помазанику Александру крпост и силу на истребљење многочислене војске крволочнога Наполеона и непримиривога непријатеља човјечанства.

„Споменимо и друге дужности наше, које нас позивају, у садашње, од самога Бога послано, вријеме, на витешка војничка дјела да, при помоћи Бога, не останемо између осталих народа најзаслужни, него да тјерамо опште непријатеље из нашега краја, кад их и по мору и по суву тјера и гони сила рускога, енглескога, аустријскога и шпанолскога оружја. Припремите се, дакле, јунаци с природним духом храбрости на витешки овај подвиг да, призивајући Бога на помоћ, што скорије ступимо у бокељску провинцију под славодобитним барјаком великога Александра, свемилостивога господара нашега.“

Француске власти у Боки, знале су да ће горњи проглас бити у Боки прихваћен са највећим задовољством и одобравањем, а биле су обавијештене да су и Бокељи позивали Црногорце на акцију против њих. Сем тога су са Бокељима имале веома лоше искуство већ од самог француског заузимања Боке, јер се отпор Бокеља разним мјерама француских окупационих власти често изражавао оружаним акцијама које су нарочито у Брајићима, Паштровићима и Грбљу попримале размјере жестоких оружаних буна, за које су Французи били увјерени да их не само подржава и помаже, већ и потиче, цетињски митрополит, па и онда кад је он увјеравао француске власти у Боки у своју лојалност и мирољубивост и слао посланице појединим црногорским племенима и Бокељима којима их је позивао да живе у миру с Французима.

Иако са мало наде да ће бар код неких Бокеља имати извјесног успјеха, француски командант Боке, генерал Готје, је

на горњи проглас реаговао објавом у којој је, поред осталог, стојало: „Бокелџи! Једна варварска нација хоће да вас прогута и потчини, да вас баци у море несрећа. Зато отворите очи и не дајте се преварити. Та нација вас нагони да budete извршитељи најсрамнијега дјела и да пролијевате крв за оно што је за вас погубљено, а за њих, пак, корисно“. Затим, напомињући Бокелџима њихове раније грехове према француским оружаним силама, нарочито наглашава: „Будите свјесни ваше кривице и постарајте се да исту исправите, старајте се да budete достојни опроштаја императора Француза, који опроштај он никада није ускратио онима који су га знали молити.“ Иако је француска окупација Бокс била потпуно паралисала поморско-трговачку активност Бокелџа, генерал Готје се ипак усудио да у овој својој објави наведе и ово: „Будите свјесни, Бокелџи, гдје је ваша корист, а особито што се тиче ваше поморске трговине...“.

Наравно, објава генерала Готјеа није имала никаквог ефекта јер су сви Бокелџи једва чекали да листом устану против својих окупатора.

Олазив на проглас Петра I био је заиста велики, како код Црногорца тако и код Бокелџа, па је борба против Француза могла одмах да отпочне. Како је та борба почела и како се одвијала, сем у другим документима и у мемоарима Антуна Кожовића (о којима сам објавио једну књигу), исцрпно говори у Дневнику генерал Готје, који сам пронашао у Архиву француског Министарства рата у Паризу. Овај дневник је веома опширан па ћу због тога овдје донијети само неке фрагменте из њега:

„18. августа у 8 часова изјутра осам баркаца се шило бацило на батерије које су се налазиле на Кобили, тако да се непријатељ домогао њих, а затим је бацио у море топове, порушио батерије, пећи за ковање булади и стражарске заклоне. Док се непријатељ приближавао, Хрвати (тј. војници огулинског пука, који је по наређењу француских војних власти стационирао у Бокс — Сл. М.) који су били на стражи код батерија спасоше се бјекством. Затим се непријатељ усмјерио према луци Росс, коју је жестоко напао, али је био одбијен. Непријатељ је такође уништио батерије на Луштици.

28. августа — побунила се једна чета хрватског батаљона против свог команданта, господина Косановића, кога војници нијесу хтјели више признавати и коме су отказали послушност.

19. септембра — примио сам писмо од црногорског владике којим ми је отказивао примирје које сам са њиме био склопио на Мирцу 23. јуна 1812. г., а према коме је он био обавезан да ме на вријеме обавијести о обнављању непријатељства, али је канибал већ био сакупио своје хорде дивљих и сурових хајдука, како би ме одмах напао чим откаже примирје... Мршчуља, наредник пандура, који је био задужен да са осам пандура донесе

у Котор из Будве 550 фрака из прихода од дажбина, био је заустављен од Брајића, који су му дигли овај новац.

20. септембра — Хрвати у Херцеговском гарнизону су се побунили... Ја сам једним прогласом обавијестио Бокеле да ми је црногорски владика објавио рат...

21. септембра — један одред Црногораца упада у Доброту...

22. септембра — око 3000 Црногораца, предвођених гувернадуром и Савом Петровићем, владичићим братом, сишло је из Црне Горе и заузело позицију на брду Горажда, близу утврбења Тројице. Истог дана око 4000 Црногораца, на челу са владиком и сердаром Пламенцем, сишло је, преко Стањеша, у Мајине, да би се олате усмјерили ка Будви. Владика се смјестно у мајинском манастиру, одакле је упутио проглас који гласи: „Племенитој господи кнезовима, главарима и старјешинама као и читавој поштованој грбљаској општини поздрав. Стављам вам на знање да сам са више Црногораца стигао у Мајине, а по наређењу цара свих Руса, аустријског императора и двора Велике Британије. Ако, дакле, желите добра и части себи самима, народу Грбља и Црногорцима, дођите сви главари сутра рано изјутра у Мајине да бисмо се споразумјели како и на који начин ујединити Црногорце и Бокеле и како бисмо могли учинити да један дио војске оде у сусрет њима (1), а да други остане ради опсаде градова и непријатеља ових двају народа. Ја вас молим да свакако дођете на назначено мјесто, и то рано. Ја вас ту чекам. — Из манастира мајинског, 10. (22) септембра 1813.“

23. септембра — становници и пандури Будве су се побунили. Станко Прибиловић, наредник пандура, убијен је једним метком из ништоља; господин Кристијановић, његов капетан и командант мјеста, господа Медји, потпоручник пандура, Марколаш, убирач пореза и Брилар, подофицир жаңдармеријске коњице, такође су убијени од становника Будве и пандура. Будвански гарнизон се састојао од 40 Хрвата, којима је командовао потпоручник Стошић, који је, као и његови војници, остао потпуно миран за вријеме побуне, и сви су се повукли у тврђаву. Будванци су тада отворили градска врата. Позвали су црногорског владика, који је ушао у град са својим Црногорцима...

24. септембра — издао сам наређење да један одред састављен од 90 људи, и то 60 војника — од којих половина Хрвата а половина Италијана — и 30 Шкаљара, припадника народне гарде, изиђе из града (Котора). Команду над овим одредом повјерио сам господину Кампањолу, команданту 3. батаљона четвртог италијанског пука лаке пјешадије. Ја сам му наредио да са овим одредом врши рекогносцирање непријатеља све до утврбења „Тројица“, не излажући се опасности, али он, понесен својом ревношћу, исувише се много ангажовао и постао је жртвом

своје непромишљености, наине био је рањен пушчаним метком у бутину, па пошто није могао ходати, Црногорци га ухватише и одсјекоше му главу. Дванаест војника и један припадник народне гарде том приликом погинуше, а шест их је било рањено. Црногорци, поносни из овај успјех, однесоше касетанову главу свом владици, а затим се упутише према тврђави Тројици. Када су се овој приближавали, један италијански наредник, који је њоме командовао, отворио им је врата тврђаве. Војници су омама били лишени свих својих ствари, али су успјели да се извукну и стигну у Котор, изузев наредника и једног каслара, који су остали са Црногорцима, који су затим, пошто су из тврђаве извукли један топ и мунџију, запалили тврђаву. Издао сам наредбе грофу Марку Грегорију, пуковнику народне гарде, да постави 150 људи на Врмцу близу утврђења Тројице, како би се онемогућило Црногорцима заузимање ове позиције, али он није ништа урадио.

25. септембра — Црногорци, предвођени једним од владичине браће, заузеле положај на брду изнад Пераста, одакле угрожавају овај град и Рисан.

26. септембра — владика напушта Будву и долази на брдо Горажда. Црногорци заузимају брдо Врмац и спуштају се у Тиват. Становници општина Будве, Паштровића и Грбља придружују се владици и Црногорцима. Секиновић и Баровић, потпоручници Хрвата, дезертирају са 60 људи којима они командују. Гарнизон луке Росе, састављен од Хрвата, напушта своје мјесто и повлачи се у Херцег-Нови, а у Росе је упућен један други одред. Више људи је послато из Котора, а неколико их је ухапшено. На непријатеља је испаљено неколико топовских хитаца.

27. септембра — наредба становницима града Котора да предају своје оружје у року од 24. часа у општинском дому. Осамдесет и два Хрвата дезертирало је из Херцег-Новог. Четврта чета хрватског батаљона, која је долазила из Дубровника у Херцег-Нови, сва је дезертирала.

28. септембра — црногорски владика се смјестио у Брдима или Тивту. Црногорци се спремају да пређу у залив да би отишли у Бијелу и Херцег-Нови. Одред који је био упућен у луку Росе побунио се; двадесет и четири војника су одатле дезертирала.

29. септембра — више Црногораца, под вођством једног од владичине браће и сердара Пламенца, прешло је залив да би отишло у Бијелу.

30. септембра — 160 Црногораца, под вођством једног од владичине браће, ушло је у Рисан, а одатле је отишло да запали села Стрп и Лице; такође су запалили и село Глоговац. Становништво ових трију села, која припадају општини Пераст, је католичко. Неколико лица било је ухапшено, а неколико отјерано из Котора.

1. октобра — Црногорци и Бокељи заузимају луку Росе. Француска посада се одатле била повукла и топови су били однесени. Команду ове луке преузео је поп Лазаровић. Ја сам сакупио чету гренадира и чету стријелаца хрватског батаљона да бих покушао охрабрити их.

2. октобра — општине Прчањ, Доброта и Пераст упућују своје делегате владици да га поздраве. Град и тврђава Св. Иван настављају ватру на непријатеља који се приближује.

3—7. октобра — Црногорци настављају своје покрете према Бијелој и Херцег-Новом. Један енглески брик и двије баркаце под аустријском заставом уловили су у луку Росе.

8. октобра — два енглеска официра и опат Брунаци, аустријски комесар задужен око организовања устанка у Боки, врше извиђања око Котора. Они су имали тежак неспоразум са црногорским владиком. Замјерили су му да се превише рано спустио са својим Црногорцима, прије уговореног времена. А тада им је владика показао једно писмо од становника Прчања, Доброте и Пераста у коме су га ови молили да сиђе са својим Црногорцима и да заузме Боку прије свечаности Госпе која пада у мјесецу августу рачунајући по старом календару.

10. октобра — све комуникације са Херцег-Новим и морским и копненим путем су прекинуте.

11. и 12. октобра — наставља се артиљеријска ватра са которских зидина и са тврђаве.

13. октобра — двије пенице и двије топовњаче које су биле одређене да пренесу са острва св. Борба топове и муницију заробљене су од Прчањана и Доброћана. Луковић из Прчања и Камсаровић из Доброте, који су командовали пеницама, помогли су устаницима да заузму двије топовњаче. За вријеме док су Прчањани и Доброћани освајали бродове наше флотиле, Пераштани су заузели перашку тврђаву.

14. октобра — пошто су разбојници били господари тврђаве перашке, то се није било могуће више задржати на острву С. Борбе, које је било нападнуто од више енглеских баркаца, којима су се биле придружиле и многе бокељске лађе, под командом господина Харпера, заповједника једног енглеског брика. Црногорци и устаници из Боке појавили су се пред Котором са стране ријеке око 8 сати навече, тукући из пушака и наговарајући војнике на дезертирање.

15. и 16. октобра — непријатељ наставља своје нападе и своје покличе у исто вријеме као и претходног дана.

20. октобра — енглески брик „Саразен“ укотвио се у Доброти. Исти напади, исти крикови од стране непријатеља; пушкарње је трајало до поноћи.

22. октобра — господин Харпер, командант енглеског брика, дошловио је једним малим чамцем као парламентарца и пре-

дао ми је писмо господина Хоста, капетана бојног брода, којим ме овај позива да му предам град. Ја сам му одговорио да ми част и дужност према свом суверену не допуштају да прихватим његов захтјев.

23 — 27. октобра — непријатељ је настао своје нападе сваке вечери, као обично. Енглези су поставили на Врмцу два топа. Радовима на Врмцу руководи наредник Андреис, који је тринаестог ов. мј. заробљен на једној топовњачи и који се прихватио службе код непријатеља.

28. октобра — Плашећи се да Хрвати (тј. војници који су се налазили у зидинама опсједнутог Котора (Сл. М.) имају неке везе са непријатељем, издао сам наређење господину Сијани, помоћнику команданта мјеста, да затвори помоћни пролаз на градским вратима на обали, који је био отворен... Био сам урадио све што ми је било у могућности да би их (тј. одред Хрвата) могао присилити на ред и послушност, али је све то било узалудно. Био сам обавијештен да су они намјеравали да ме ухвате, а тако исто и мог помоћника, и да нас одведу на енглески брик. Тада сам био одлучио да се попнем у тврђаву и да се одатле браним до посљедњих могућности ако би ме они одоздо нападали. Жандарми, тобџије, италијански војници и неколико државних чиновника понеше се са мном у тврђаву...

29. октобра — ничег новог."

Иако је генерал Готје у свом Дневнику за дан 29. октобра забиљежио „ничег новог“, тога дана се збио један веома крупан догађај, и то свега на два километра од опсједнутог Котора, у Доброти, у кући која је сада у рушевинама. Наиме, ту је Народна скупштина Бокеља на приједлог митрополита Петра I једногласно одлучила да се Бока и Црна Гора уједине у једну државу. О томе је био састављен слиједени акт:

„У ИМЕ БОГА АМИН. ДОБРОТА 29. ОКТОБРА 1813.

Двије сусједне покрајине, Црна Гора и Бока Которска, прожете патриотизмом и истим осјећањима вјере и части, ослободиле су се Божјом помоћу, збацивши француски јарам својом крвљу и жртвама. Оне се једна другој заклињу господом Богом на вјерност и да ће увијек остати сједињене у сваком случају и догађају.

Пошто су се оне сада ставиле под високу и моћну заштиту трију савезничких држава Русије, Аустрије и Велике Британије, изјављују у њихово име њихови главари да ће, ако би када политичке околности приморале било једну или другу да се подложи било којој од речених држава, обавије слиједити исту судбину са оним условима и повластицама које су уживале и за које се надају да ће им и убудуће бити признаване.

Ако би држава која би њима владала била присиљена због ратних прилика да их напусти, у том случају, како главари обију покрајина изјављују и захтијевају, остаће слободне и независне исто онако као што би се слободне и добровољно предале.

Потврђујемо ово наше уједињење и нашу независност и за будућа времена, а ако то буде затребало то ћемо и крвљу нашом потврдити.

Француска се подразумијева за увијек искључена као држава којој би се наше двије покрајине могле подложити, јер би више вољеле да заједно нестану у било којој несрећи, него да поново падну под галску тиранију.

У вјеру горњег се потписују:

М(итрополит) Петар Петровић, с. р.

Испод потписа Петра I слиједе потписи главара и представника свих бокељских општина, укључивши и општине Будва, Манне, Брајини, Побори и Пантровићи. Гуверналар Вуколај Радоњић је потписао „за сву Црну Гору и Брда“.

Ускоро по доношењу горње одлуке, већ 1. новембра иста Народна скупштина доноси другу, исто тако важну, одлуку о образовању Вијећа двију покрајина. Ово вијеће се састојало од предсједника, потпредсједника, 30 делегата бокељских општина и девет црногорских главара. Истом овом одлуком била је образована и Централна комисија са функцијама владе. Централну комисију су сачињавали: предсједник, 9 црногорских главара и 9 представника бокељских општина. За предсједника и Вијећа и Централне комисије био је изабран Петар I.

Иако се генерал Готје у опседнутом Котору, непрекидно нападаном артиљеријском ватром, одржао све до 4. јануара 1814. године, када је пристао на капитулацију, коју је и потписао 6. јануара, Централна комисија је одмах ступила у дјелство, придржавајући се одредаба донесених декретом од 1. новембра, који је садржавао 22 члана.

Душан Вуксан је у Архиву при Цетињском музеју био пронашао и објавио текст овог декрета, који он назива правилником. Ево што Вуксан о њему каже: „Од овог правилника је до данас изгубљено првих седам чланова и почетак осмога. Тај остатак гласи:

Член осми: Предсједник или потпредсједник неће моћи без Комисије одлучит врху циједне ствари публичне; њихова власт простријеће се само да потписују декрете и публична писма, а у случају од њихове даљности биће потписани од једнога од депутатах од Комисије по чину од старешинства;

Член девети: Бити ће један секретар општи од Гуверна, који ће помагати на сједишту од савјета провицијалског и од

Комисије централне од Губерна и који ће држати све регистре, писма, архивија и прочитаја, и испуњаће дужности при истој Комисији у све ствари од Губерна;

Член десети: Именован јест за секретара оштега господин Франћеско Љепопили, који ће получивати за његову плату печак од Шпање десет на мјесец;

Член једанаести: Сва писма публична носиле на чело: „Губеран врменити од двије провинције састављене од Црне Горе и Боке Которске под протекцијом од три царства здружена од Русије, Аустрије и Англете“ и биће учињена на име од Комисије централне;

Член дванаести: Биће је један касијер (тј. министар финансија), који ће бити одговорник од публичнијех динарах, које ће он примати и администрати у зависимости од наредба од Комисије централне;

Член тринаести: Именован јест за касијера господин канџан Вицко Ивковић из Доброте;

Член четрнаести: Који драго од депутатах би се пушито пресловит с обећавањем, даровима и митом, или би био предобијен од коједрагога хајтера у послу од суда, или од коједраго друге публичне администрације, бити ће ишћеран с непоштенством и неће моћи у напријела имати ниједну службу и биће објављен по свијема двјема провинцијама његово извршење и узрок од истог, када његова превласност и хајтер не би заслужио и већега наказања;

Член петнаести: Одређује се двадесет људи од његове службе Јего превосходитељству Господину Митрополиту, којизи ће примати за њихову плату газета четрдесет на дан на главу — велим газета 40;

Член шеснаести: Опређено јест число од двије стотине стражаха под владањем и заповиједи од шест капетанах (када каква потреба ненадна не би тражила да се умножи исто число), ове страже настојаће толико за сигуртат унутрењи, колико за војевање против непријатеља;

Член седамнаести: Сто стражаха биће на службу проходну, адити од кулука, под владањем и заповиједи од два господина капетана, то јест од господина сердара Бика Мартиновића из Цетиња и господина кнеза Јова Тујковића из Грбља. Ове страже преносиле се свуди, ће би потреба била, зависително од наредба од публичне власти;

Член осамнаести: Друге сто стражаха биће сједуште под владањем и заповиједи од четири господина капетана, то јест господин Вуко Буров Радоњић, господин Мато Радов Мартиновић, господин Марко Буковић и господин... (недостаје име);

Член деветнаести: Сва више речена стража примаће за њихову плату становити: газета адити солдина четрдесет на дан, а господа капетани по солда десет на дан;

Член двадесети: Даје се овласт истијема стражама и њиховијема главарима да узму за њихов конат којудраго захиру, коју би фермали, кад би се послала непријатељу, а то знањем најприје пупличне власти. Ако ли, пак, исте страже буду договорене у уношењу и изношењу од захира, књигах и прочаја од испријатеља у његову помоћ, биће наказан по прилици од законопреступљенија од два мјесеца до једне године тврде тамнице и по случајима конфискационим од добарах и смртном предесом;

Член двадесет први: Господин конте Марко Грегурина, колунел од контада, јест одређен врху начинах од војевања противу непријатеља;

Член двадесет втори: Комисија централна од Губерна јест одређена врху исполненија од овога декрета, који има бит разгашен. Учињена у Доброту на први новембра (по новом календару) 1813. — Потписан: Петар Петровић.“

О дјеловању Централне комисије и њених органа сачувано је доста докумената у Историјском архиву у Котору. Ова документа ће бити ускоро објављена у једној посебној публикацији Историјског института СР Црне Горе. Из њих ће се видјети да је Централна комисија нарочито настојала да обезбијели правилно и савјесно пословање свих њој потчињених органа.

Дјеловање Централне комисије било је, на жалост, кратко трајно јер је одлука Црногораца и Бокеља о њиховом уједињавању у једну државну заједницу била осујећена одлуком Бечког конгреса да се Бока врати Аустрији, која је њој први пут владала од 1797. до 1806. године.

Одлуку Бечког конгреса су Бокељи и Црногорци примили са највећим жаљењем, јер су били увјерени да ће њихова заједничка тековина за коју су пролили доста крви бити трајна.

Велика жалост Петра I због одлуке „савезника“ била је помијесана горчином коју је код њега морало изазвати писмо руског цара од 30. маја 1814. године, а које гласи: „Ваш посланик сердар Саво Пламенић здраво је стигао у мој главни стан и предао ми је Ваше писмо. Ја сам се такођер извијестио и усменим порукама које сте њему повјерили. Моје учешће у добростању Вашему и народа Вашем Пастирству повјеренога, ознаменовано је многим доказима. Та чувства су у мени неизмијењива, и сада када је Провиђење благословило напоре моје и мојих савезника установљењем тишине свеоште, ми смо обратили пажњу на сусједну Вам земљу Бокељску. Желећи повратити Вам лично спокојство, ми смо одлучили повратити је аустријској држави, под којом је процвјетала. Стога позивљем Ваше Преосвештенство ради опште користи да се не само не противите заузећу тврђава од стране аустријске војске и повратите са Вашим храбрим Црногорцима у Ваше границе, него да употребите Ваш утилив да се становништво Боке Которске склони покорити се олудци савез-

них држава, увјеравајући их да ће права и повластице што су они уживали од најстаријих времена бити потпуно сачувани. Препоручујући себе молитвама Вашег Преосвештенства, остајем Вама и народу црногорском за вазла благонаклоњен."

Добивши налог од свог цара, аустријски генерал Милутиновић извршио је окупацију Боке од 8. до 12. јуна, када је митрополит Петар напустио Котор, пред сам улазак аустријских трупа у овај град.

На крају овог чланка још једном се наглашава већ много пута истицана потреба рестаурације зграде у којој је донешена 29. октобра 1813. године одлука о вјечном уједињењу Црне Горе и Боке и у којој је за вријеме читавог свог постојања радила Централна комисија.

Summary

THE CENTRAL COMMISSION

Dr Slavko MIJUSKOVIĆ

On Oct. 29th 1813 the assembly of the people of Crna Gora (Montenegro) and Boka was held and the decision was made to unite Crna Gora and Boka after they had together, and helped by the English fleet, liberated Boka, with the exception of Kotor which was held by the French till Jan. 4th 1814. The resolution was signed by the bishop Petar I and the signatures of the representatives of all the communities of Boka followed. The governor Vukolaj Radonjić signed for all the «Crna Gora and Brda». The same assembly brought the resolution to constitute the councils of the two provinces which consisted of the president, vice-president, 30 delegates of Boka communities and 9 chieftains from Crna Gora; it also made the decision to establish the Central Commission as an executive body made up of: the president, 9 chieftains of Crna Gora and 9 representatives of the communities from Boka. Petar I was elected president and Alviz Visković of Perast vice-president. The Central Commission immediately set to work according to the rules of the constitutional document of Nov. 1st which comprised 22 items. These rules determine: that the government of the united provinces is to act in accordance with the law; that all the public papers are to have the heading «Goveran vremeniti od dvije provincije sastavljene od Crne Gore i Boke Kotorske pod protekcijom od tri carstva združena od Rusije, Austrije i Angletere» (The temporal government of the two provinces Crna Gora and Boka Kotorska protected by the three empires by Russia, Austria and England); that all the documents exceeding the interests of a single community should be signed by a member of the Central Commission according to the duty he was in charge of; that the secretary general was to keep the letters and files and run all the office work of the Central Commission, that the common finances should be run by the minister of finance; that bribe and biased decisions in trying law suits and running administration are strictly unlawful; that Petar I was assigned 20 guards and the Central Commission 200 guards with two captains, one of Crna Gora and the other of Boka Kotorska, the number of which can be increased if needed and used to fight against the enemy; that 100 guards commanded by one captain of Crna Gora and one of Boka serve as the patrol and the other 100 of guards are to be kept by the Central Commission and commanded by one captain of Crna Gora and two of Boka; that those people who took food to the enemy were to be put to prison or, in grave cases, executed; the colonel Marko Gregorina was appointed commander of the war operations against the enemy; the Central Commission was in charge of executing the decree of Nov. 1st. The Central Commission, consisting of government, finance, law, health, economics, naval and defence departments, worked successfully, but not for long as the resolution of the people of Crna Gora and Boka about a united state was ruined by the decisions of the Vienna Congress according to which Boka was joined to Austria and occupied by it on June 12th 1814.